

na Buzetskem 1210 zemljepisnih imen. V njih so zajeti hidronimi, oronimi, antroponimi in druga zemljepisna imena. V zemljiških knjigah iz 2. polovice 19. stoletja, v objavljenih delih, arhivskih virih ter v neposrednem stiku z ljudmi na terenu je pisec zbral in sistematično uredil po mikroregijah in katastrskih občinah več kot 7360 ledinskih in vodnih imen ter blizu 1180 krajevnih – naselbinskih imen. S sistematično zbranimi in teritorialno-upravno urejenimi toponimi je rešil pozabe dragoceno in izvirno kulturno-zgodovinsko gradivo, ki predstavlja neovrgljivo dediščino številnih rodov prebivalstva na skrajnem jugozahodnem obrobju slovenske zemlje. Zbrano gradivo izziva številna znanstvena področja k nadaljnjemu preučevanju in ovrednotenju zbranih in objavljenih toponimov.

Toponimi, zbrani v najnovejši Titlovi knjigi, niso samo temeljno gradivo za preučevanje kolonizacije, trebljenja in krčenja gozdov, nekdanje gospodarske rabe in pridelovalne usmerjenosti obravnavanih območij, temveč upravičeno vzpodbujajo k temeljitejšemu strokovnemu in znanstvenemu razmisleku tudi agrarne zgodovinarje, jezikoslovce, etnologe, gospodarstvenike in strokovnjake številnih drugih področij. Prepričan sem, da bo sleherno od navedenih in še drugih področij našlo v predloženem Titlovem toponomastičnem gradivu oziroma pregledu obilo izvirnega gradiva za svoje ustvarjalno delo.

Milan Natek

Roman Brvar:

Geografija nekoliko drugače

Didaktika in metode pouka geografije za slepe in slabovidne učence

Ljubljana 2000: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 124 strani, ISBN 961-234-274-1

Avtor priročnika, učitelj geografije in tiftopedagog Roman Brvar, je zaposlen na Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. Knjižica je nastala v okviru projekta Razvijanje modelov in učenja v osnovnih in srednjih šolah, ki ga vodi Anka Zupan. Strokovni pregled so opravili dr. Jurij Kunaver z Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Stane Florjančič z Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani in mag. Franci M. Kolenc z Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Dokaj nazorne fotografije v črno-beli tehniki so delo Jake Bregarja.

Priročnik je razdeljen na več vsebinskih sklopov: Posebnosti pouka geografije v osnovni šoli za slepe in slabovidne učence, Geografija nekoliko drugače, Tipna (taktilna) kartografija, Svet v malem, Pomen geografije za slepe in slabovidne učence ter Slovar tiftopedagoških izrazov. V slednjem izvemo, da je tiftopedagogika veja specialne pedagogike, ki obravnava poučevanje slepih in slabovidnih, tiftopedagog pa je učitelj, ki ima poleg osnovne strokovne izobrazbe še specialno znanje iz tiftopedagogike.

Avtor v uvodu ugotavlja, da je geografija živa, aktualna, dinamično razvijajoča se veda, nekakšno okno, skozi katerega spoznavamo naše okolje in svet. Pouk geografije za slepe in slabovidne učence je v primerjavi z redno osnovno šolo svojevrsten, a ne sme odstopati od uveljavljenih načel obče didaktike in pedagogike. Posebne so le poti in pristopi, saj je med drugimi potrebno upoštevati načela prilagajanja zaznavi slepih in slabovidnih, nazornosti, življenjske bližine, generalizacije in individualizacije.

Človek kar 83 % vseh informacij celovito dojame z vidom, s sluhom 11 %, z drugimi čutili (tip, voh, okus) pa preostalih 6 %. Pri slepih in slabovidnih učencih se z vajo in ustreznim pristopom do preostalih čutil poskuša doseči, da se njihova zaznavnost poveča in s tem nadoknadi vid. Pri pouku se stremi za tem, da učenci zavestno zadržijo čutne slike stvarnih predmetov, ker je to temelj za razvoj njihovega mišljenja. Upoštevati je treba zlasti naslednja dejstva:

- slepi in slabovidni učenci imajo težave pri zaznavanju zunanjega sveta;
- praktične izkušnje in njihove predstave o prostoru in zunanjem svetu so skromne, dostikrat nepopolne ali celo izkrivljene;
- zaradi skromnih prostorskih predstav je tudi njihova orientacija v prostoru razmeroma slaba;
- imajo izrazite težave pri zaznavanju razdalj, določanju smeri oziroma dojemanja vzajemnega prostorskega odnosa med predmeti;

- omejeni so pri spremljanju dinamičnih procesov in pojavov, ker ne morejo opazovati zapletenih sprememb v pokrajini;
- imajo težave pri posploševanju in sintetiziranju pojmov;
- slepota in slabovidnost v veliki meri omejujeta njihovo celostno čutno zaznavo;
- pri slabovidnih učencih traja opazovanje dlje, saj njihovo oko potrebuje več časa, da se prilagodi na določene dražljaje;
- slepota lahko oteži ali onemogoči doseganje ciljev, kar lahko povzroči psihološke probleme, na primer notranje nezadovoljstvo in napetost.

Kljub temu je učni načrt geografije za slepe in slabovidne učence enak kot v redni osnovni šoli, vendar vsebuje prilagoditve, ki so nujne glede na njihove značilne poti zaznavanja vsebin ter podajanja tematik. Posebno področje predstavlja prilagajanje didaktičnih kompletov, učnih pripomočkov za slepe in slabovidne ter skrb za funkcionalnost geografskih učilnice in kabineta. Edina osnovna šola v Sloveniji, kjer se lahko slepi in slabovidni šolajo v posebnih razmerah, je Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani.

Tipna oziroma taktilna kartografija je posebna veja kartografije, ki slepim omogoča, da z dogovorjenimi tipnimi znaki spoznavajo prostor in razmerja v njem. Tipne karte niso preoblikovane standardne karte, ampak je na njih gostota dogovorjenih znakov manjša. Vsebina je prikazana s privzdignjenimi ali udrtimi dogovorjenimi znaki, prirejenimi za branje s tipom. Tipnih prikazov, primernih za poučevanje slepih in slabovidnih, se v trgovini ne da kupiti, zato je njihova izdelava največkrat prepuščena iznajdljivosti in prizadevnosti pedagogov.

Vsak reliefni prikaz ni primeren za tipno zaznavo slepih. Na običajnih reliefih je kljub zadostni razgibanosti premajhna posplošitev vsebin. Prav tako na njih niso dostopni tipni zaznavi prilagojeni prikazi rek, drugih vodnih teles, krajev in njihovih imen, cest, železnic, meja in drugih pojavov.

Izdelovanje tipnih prikazov (zemljevidov, atlasov, reliefov, globusov, načrtov, modelov, tipnih slik in skic, maket, modelov, skulptur, telurija za predstavo in razumevanje pojmov matematične geografije ter raznih didaktičnih pripomočkov) ima v Sloveniji dokaj bogato tradicijo. Že z nastankom prvega Zavoda za slepe leta 1919 so učitelji začeli samoiniciativno izdelovati preproste pripomočke in učila. Leta 1950 je tiftopedagog Franc Petrič na temelju kovinskih matric in hladnega stiskanja razvil posebno tehniko izdelave tipnih kart na tršem papirju. Tako izdelani zemljevidi so bili obstojnejši in dobro tipljivi. Leta 1957 je tiftopedagog, učitelj tehničnega pouka Cene Zorec, vpeljal novo termo-vakuumsko tehniko na obstojni polivinilni plastiki, ki je omogočila izdelavo večnivojskega reliefa na temelju matrice.

V zadnjem času ima pomembno vlogo pri izdelavi tipskih pripomočkov Geodetski inštitut Slovenije, prej Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo. Dobra podlaga za razvoj kartografije, prilagojene tipni zaznavi, je magistrska naloga njegovega sodelavca Romana Renerja z naslovom Taktilne karte in diagrami. Z njo so bili pri nas postavljeni teoretični temelji tipne kartografije. Na inštitutu so razvili računalniško izdelavo matric, ki so podlaga za kopiranje obarvanih tipnih zemljevidov na osnovi termo-vakuumske tehnike. Trenutno je na inštitutu v pripravi tipni atlas slovenskih mest. Že do zdaj so prizadevni tiftopedagogi pripravili tipne atlase Slovenija, Geografija sveta, Šola in bližnja okolica ...

Na ovitku priročnika je avtor zapisal, da si je ob pisanju prizadeval, da bi bil le-ta jasen in poučen ter uporaben tako za laika kot pedagoga. Dejstvo je namreč, da se vse več slepih in slabovidnih učencev, dijakov in študentov vključuje v redne šole. Zato je prav, da ta priročnik preberejo tudi učitelji, ki jih poučujejo.

Drago Kladnik

Vincenc Rajšp (urednik):

Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, 6. zvezek

Ob koncu tisočletja so raziskovalci Zgodovinskega inštituta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti pod vodstvom dr. Vincenca Rajšpa in številni zunanji sodelavci v Prešernovi dvorani SAZU že tradicionalno predstavili šesti zvezek faksimilirane izdaje jožefinskega vojaškega zemljevida.